

HOT MOT PRESSEN

Sedan 1945 har ungefär var tredje tidning i Sverige upphört med utgivningen — särskilt märkbar har tidningsdöden varit efter 1950; inga tecken tyder på att bottenläget ännu skulle vara nått. Åtskilliga tidningar befinner sig alltjämt i överhängande fara — mest uppmärksamhet tilldrar sig av kända skäl regeringsorganet Stockholms-Tidningen, med en årlig förlust av storleken 15 miljoner kronor.

Realiteten bakom talet om tidningsdöden är alltså bister nog. Sådantillvida var det befogat när regeringen förra året tillsatte en pressutredning. Med tanke på pressens politiska och kulturella betydelse var det onekligen önskvärt att få en grundlig analys av situationen, ett klarläggande av utvecklingens orsaker och rekommendationer om vilka åtgärder som från samhällets sida tilläventyrs skulle kunna vidtagas utan att träda pressens frihet för när.

Resultatet av utredningens arbete har blivit något helt annat — en beställningssydd modell för statssubventionering av socialdemokratins förlustbringande tidningsföretag. I och för sig hade redan omständigheterna bakom utredningens tillsättande kunnat motivera farhågor i den riktningen.

Så länge tidningsdöden främst härjade bland oppositionspressen hördes inga anmärkningsvärda uttryck för oro rörande den allsidiga opinionsbildningens framtid från socialdemokratiskt håll. Det var först när Ny Tid försvann och Stockholms-Tidningens underskott började anta alarmerande proportioner som jämmerlåten började. Utredningens förslag bär alla tecken av att vara dikterat av denna situation; att centerpartiets företrädare anslutit sig till regeringslinjen förvånar ej. Dels är ett sådant beteende instinktivt naturligt för f. d. bondeförbundet, dels är det bekant att centerns huvudorgan, Skånska Dagbladet, kämpar med stora ekonomiska svårigheter, som partiet till varje pris vill få hjälp med att lösa. Om priset också visar sig bestå i ett hot mot den fria pressen har detta tydligen av hr Hansson i Skegrie ansetts väga lätt i jämförelse med utsikten att på skattebetalarna övervältra besvärande kostnader.

En teoretisk möjlighet, som diskuterats i den allmänna debatten hade varit att ta sikte på att presskrisen framförallt är de *små* tidningarnas problem, eller exaktare uttryckt, de *mindre* tidningarnas. Att en tidning inte bär sig beror i

regel inte på att den är "för liten" i och för sig. Det finns gott om exempel på att en tidning med relativt liten upplaga på en ort går vida bättre än en långt större i en annan ort. Vad det gäller är nämligen det relativa förhållandet till den närmaste konkurrenten. Den s. k. "andratidningen" inom ett spridningsområde har svårt att dra till sig annonser, förlorar därmed i läsvärde, får svårt att höja upplagan, blir till följd av mindre intäkter och därmed mindre redaktionella resurser allt mindre åtråvärd för läsare och annonsörer o. s. v. — det är detta som kallas annons-upplagespiralen. Åtskilliga recept har skrivits ut mot denna krämpe. Man har tänkt sig, att det allmänna skulle betala generöst för en mängd gratisannonsering (typ radioprogram, dragningslistor o. dyl.). Man kan också tänka sig, att staten skulle betala papperet för säg de första 10.000 exemplaren. En annan variant är att postverket i större utsträckning skulle ansvara för distributionen, även där eventuellt med en viss övre gräns o. s. v. Samtliga dessa idéer har det gemensamt, att de skulle kunna genomföras utan prövning eller diskriminering med hänsyn till tidningens politik eller övriga innehåll. I denna mening skulle de vara neutrala. Å andra sidan skulle de systematiskt verka till de mindre tidningarnas förmån — dessa skulle generellt få sitt konkurrensläge förbättrat.

Det finns åtskilligt att säga både för och emot ett så utformat tidningsstöd. Nu har sådana spekulationer emellertid endast akademiskt intresse. Utredningens majoritet har inte ens på allvar försökt åstadkomma ett "stöd" som skulle vara neutralt och ur pressfrihetens synpunkt ofarligt. Trots vackra floskler är motsatsen i själva verket pinsamt uppenbar.

Huvudtanken i förslaget är som bekant, att det statliga tidningsstödet — till att börja med 25 miljoner kronor, ett belopp som självfallet kommer att stiga raskt — skall fördelas mellan partierna, som skall erhålla var sin klumpsumma i proportion till sina röstetal, en summa som enligt partiernas eget skön får disponeras för att subventionera partiet närstående tidningar.

Ur nästan alla synpunkter är detta en olämplig, ja, utmanande lösning.

För det första är själva påfundet att binda presstödet till de politiska partierna förkastligt. Det måste ovillkorligen bidra till att accentuera tidningarnas roll av megafoner för partiledningarna — i en situation där det är uppenbart att det önskvärda ur maktbalansens och den demokratiska debattens synpunkt i stället vore att tidningarna bleve mer fristående i förhållande till partierna.

Vidare är den skenbart "rättvisa" fördelningen i förhållande till partiernas röstunderlag grovt orim-

lig. Den innebär, att socialdemokratin, som har många väljare men få tidningar att ta hand om får lika mycket pengar som oppositionspartierna tillsammans trots att dessa har så ojämförligt mycket större press. En särskilt grotesk detalj är, att kommunisterna skall få en miljon. I den demokratiska debattfrihetens namn anslås av statsmedel en miljon för en antidemokratisk rörelses propaganda!

Det mest betänkliga med förslaget förefaller dock att vara en annan sak. Genom att statspengarna som klumpanslag ställes till partiernas disposition, öppnas dörren för en presspolitik som bokstavligen gör boten värre än soten. Idéerna om ett generellt stöd till svagare tidningar har alla gått ut på att i någon mån mildra tendensen till regionala tidningsmonopol. Pressutredningen slår — medvetet eller omedvetet? — in på en helt annan väg. Dess konstruktion innebär, att partierna får möjlighet att koncentrera skattebetalarnas miljoner till punktinsatser med rakt motsatta konsekvenser. Ett exempel må belysa saken: Antag att det i en stad finns en borgerlig tidning och en med denna konkurrerande socialdemokratisk tidning (Gävle, Eskilstuna). Blir det inte nu mycket frestande för socialdemokraterna, att under ett antal år anslå en rejäl anpart av de 12 miljonerna till en koncentrerad framstöt i denna stad? En kraftig injektion av subventionsmedel, som möjliggör

bl. a. diverse dumpingartade manövrer, kan lätt nog kasta om konkurrensläget, så att det självständiga, tidigare bärkraftiga tidningsföretaget på orten antingen går omkull — varvid som följd av pressstödet ett nytt monopol skulle ha uppstått i en region där förut konkurrens rått! — eller också i sin tur tvingas att be om subventioner från sitt " eget " parti, med påföljd att en tidigare fri röst i debatten förvandlas till en understödsberoende högtalare för en partiledning.

Ett annat perspektiv som inte får glömmas bort är möjligheten att koncentrera subventionsbeloppet till köp av tidningsföretag. Den tvivlande torde erinra sig operationen ST—AB! En variant av ovanstående exempel: sedan man genom subventionerad dumpingkonkurrens försvagat sin konkurrent så mycket att situationen för denne blivit ohållbar köper man helt enkelt in hela tidningen — för att lägga ner den. Även på det sättet kan ett monopol erhållas. Det hjälper inte att invända att samma möjlighet står övriga partier till buds. Fördelningsregeln är till just för att garantera att socialdemokraterna i varje läge skall ha väsentligt större ekonomiska resurser än någon av dess motståndare.

Hr Lindells utredning har inte konstruerat ett " stöd " för den fria pressdebatten. Den har åstadkommit det farligaste och lömskaste vapen mot pressfriheten som något demokratiskt land sett maken till.